

ASSAIG

Romà Gubern, *Patologies de la imatge*. ANAGRAMA. Barcelona, 2004.

Entre la realitat i el símbol

ENRIC CASTELLÓ

Per què el ratolí Mickey i el gos antropomòrfic Goofy porten sabates i pantalons, mentre que l'ànc Donald només llueix una samarreta marinera i va descalç? Doncs perquè el nu de Donald defineix millor la seva identitat, mentre que el seu plomall impedeix que ofengui el pudor del públic, i les sabates de Mickey i Goofy els humanitzen, cosa que fa que els marrecs s'hi identifiquin millor. Des de les primeres pàgines d'aquest assaig s'obtenen idees i arguments d'allò més suggestius. L'assaig del professor Romà Gubern (Barcelona, 1934) se centra a descriure com la imatge i la iconografia han estat al servei de poders com l'Església, han servit per promoure ideologies feixistes i s'han utilitzat per transgredir, provocar i despertar consciències. La reflexió és del tot central en una societat marcada per l'hegemonia de l'audiovisual, un món en el qual la retransmissió d'un debat entre dos presidents canvia el sentit del vot, en què els colors de les corbates dels candidats compten i en què la dictadura del *show business* ens porta a preguntar-nos, com ho feia Neil Postman, quin és l'antídoto contra una cultura que s'està ofegant de tant riure?

Patologies de la imatge reflexiona sobre el concepte de les imatges conflictives i/o ofensives. Gubern centra un parell de capítols a reflexionar sobre la utilització de les imatges religioses. Aprofundeix sobre les representacions de Jesucrist,

ROMÀ GUBERN REFLEXIONA SOBRE EL PODER DE LA IMATGE

del dimoni i de la Verge Maria i dels cossos nus –des d'Adam i Eva fins a sant Sebastià–, tot posant l'accent en l'anàlisi i la significació de les imatges atípiques, trencadores, prohibides o criticades; aquelles que han estat motiu de controvèrsia. L'altre apartat important del llibre és el destinat a repassar el control polític de la pintura i del cinema pels totalitarismes: l'Alemanya nazi, la Itàlia i l'Espanya feixistes i la Unió Soviètica. Hitler, artista frustrat que va liderar una de les etapes més fosques de la humanitat, va obtenir l'assessorament de Goebbels per despertar sentiments racistes i antisemites. Stalin esborrava personatges de les fotografies històriques amb finalitats també propagandístiques. A l'Estat espanyol recordem el

Caudillo inaugurant pantans, en imatges idíl·liques de caça i representat com un enviat de Déu. Què hem de dir de l'imperi nord-americà, construït sobre una indústria cultural globalitzada.

Les imatges no són únicament una representació de la realitat, no són espills del món, sinó una interpretació del món, sovint al servei d'una ideologia o d'un objectiu que pot ser polític, comercial o cultural. I les imatges també mouen el món, influeixen sobre la nostra existència i fan canviar actituds o polítiques. Una important revista nord-americana ha escrit que un dels fets més importants de l'any 2004 als Estats Units ha estat l'escàndol de l'aparició d'un mugró de Janet Jackson a la televisió. El fet va portar cua i

es van buscar responsabilitats polítiques. ¿Com és possible que l'aparició fugaç d'una mamella tingui tal repercussió en una societat on la pornografia és un dels negocis que millor funcionen? El fet carnal és el menys important. La qüestió sembla tenir un calat més profund en un moment de la història dels Estats Units en què bona part de la població està farta de la banalització, el culte al cos i l'exhibicionisme sense sentit, i se sent preocupada per la pèrdua de valors. La situació porta molts grups socials a tornar a la religió, a educar els fills a casa i a adoptar posicions conservadores. L'afer del mugró de la Jackson va funcionar com a termòmetre d'aquestes qüestions. ¿Pot tenir tot això alguna cosa a veure amb la victòria de George Bush?

Gubern ens presenta un assaig amb la qualitat que ens té acostumats, excel·lentment documentat i amb quantitat d'il·lustracions i exemples que ens ajuden a comprendre cada idea. És difícil trobar un tractat tan complet sobre la significació de la imatge en el seu ús pervers, instrumentalitzat i conflictiu. Podríem dir que ens manquen més referències contemporànies, ja que trobem molts passatges que es refereixen a la història de la pintura i potser trobem a faltar molts exemples actuals. Però això requeriria una enciclopèdia. Tot va començar a les coves. Els homínids van emprar pigments i sang per representar animals a la pedra. A partir d'aquí, l'evolució de la huma-

nitat ha estat acompanyada per la seva capacitat d'interpretar i representar el seu entorn. Així va néixer la geometria i el disseny que en l'actualitat ens envolta arreu.

ARMA MORAL I POLÍTICA

El lector és convidat a reflexionar sobre la imatge com a arma moral i política des de la perspectiva de la comunicació social, més que des d'un punt de vista artístic. Aquesta reflexió és indispensable per entendre els vincles entre la cultura de masses. El cinema, la publicitat, la televisió, els videojocs i, ara també, els telèfons estan basats en la imatge i són activitats que ocupen bona part del dia a dia de la població del món occidental. Les noves generacions estan canviant la manera d'entendre el món a partir de la interpretació visual i són, cada vegada més, subjectes formats a través de la imatge.

¿Com educar una mirada crítica davant la imatge, en si mateixa, veraç? ¿Tenim marge per posar en dubte la representació gràfica de la realitat? ¿Quina ideologia s'amaga darrere les fotografies de les noves estrelles del rock? Gubern ens proposa una mirada amb criteri sobre el text visual, més enllà de la pura fruïció i de l'hedonisme, que ens ajudi a no convertir-nos en mers subjectes passius i mantenir el nostre dret a ser ciutadans en un entorn que ens aboca a actuar com a consumidors culturals. Una bona lectura davant la màxima del "mira, gaudeix, calla i compra".

És bo remullar-se

JOAN ACUT

NARRATIVA

Eva Piquer, *Els fantasmes no saben nedar*. MÒBIL BOOKS. Barcelona, 2004.

He de confessar que al Saló Nàutic no hi he anat mai. Les perspectives de posseir un dia un vaixell gran o petit són tan remotes que mai no m'he interessat per les novetats del sector, que puntualment, cada any, ocupa un considerable espai a la Fira de Barcelona. Per quart any consecutiu, el Saló Nàutic ha tingut l'encert de promocionar l'edició d'un llibret en el qual l'aigua és la protagonista. I d'aigua, l'Eva Piquer, en sap un niu.

Eva Piquer (Barcelona, 1969)

és una narradora molt perspicax, de mirada molt aguda. Ha publicat *La noia del temps* (1997), *Alicia al país de la televisió* (1999), *Una victòria diferent*, premi Josep Pla 2002, *No sóc obsessiva, no sóc obsessiva* (2003) i són famoses les seves col·laboracions al diari AVUI, que signa *desacomplexadament*. Va viure un parell d'anys a Nova York, ha exercit de professora de periodisme a la Universitat Autònoma de Barcelona i és mare de tres criatures.

UNA DONA MODERNA

Els fantasmes no saben nedar és una *nouvelle* d'una cinquantena de pàgines en què l'autora, amb l'excusa de remullar-se a la piscina o al mar, posa en relleu la situació de la dona moderna immersa en la societat de consum. El text és fresc, occurrent i sovint profund, transitat per

una amable i fina ironia. Cap de les *neures* que poden afectar una dona jove amb tres fills hi és aliena. Des de les dificultats econòmiques per arribar a final de mes fins a la preocupació per l'excés de pes, passant pels maldecaps de la vida quotidiana, les angúnies de la feina, les malalties dels fills, els destrets de l'amor, l'encís de la moda, la misèria del món, etcètera, apareixen com a contrast als beneficis de la natió, una pràctica sedant i alliberadora.

L'edició d'*Els fantasmes no saben nedar* inclou la traducció castellana del text i una dotzena d'il·lustracions de l'equip Mariscal que potser agraden a algú. En conjunt és un llibret molt plaent, molt ben escrit, amb una visió penetrant, que posa de manifest el talent narratiu d'Eva Piquer, una autora de raça.

EVA PIQUER ÉS NARRADORA I PERIODISTA